

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Cesta do Valhaly. Mýtická síň severských božstev a její význam v
životě vikingské společnosti raného středověku.**

Jakub Dvořák

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

**Cesta do Valhaly. Mýtická síň severských božstev a její význam v
životě vikingské společnosti raného středověku.**

Jakub Dvořák

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Lhoták, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Janu Lhotákovi PhD, za odborné vedení své bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

Obsah

1. Úvod	1
2. Vikingská společnost	4
2.1 Vývoj vikingské společnosti	4
2.2 Severští králové	4
2.3 Rodina ve vikingské společnosti	5
2.4 Společenská hierarchie	6
2.5 Zemědělství	7
3. Vojenství	8
3.1 Zbraně	10
3.2 Lodě	13
3.3 Vikingská expanze do Západní Evropy	14
4. Cesta do Valhally	16
4.1 Víra v posmrtný život	16
4.2 Valhalla	17
4.3 Ragnarök	19
5. Rituály spojené s posmrtným životem	21
5.1 Uppsala	21
5.2 Věštby a rituály spojené s pohřbíváním	22
5.3 Pohanští bohové	24
Závěr	28
Soupis pramenů a literatury	30
Prameny vydané	30
Literatura	30
Internetové zdroje	31
Resumé	33
Seznam Příloh	34
Příloha 1	35
Příloha 2	36
Příloha 3	37

1. Úvod

Vikingské období bylo dobou bouřlivou, jak v samotné Skandinávii, tak v zámořských zemích, na které Vikingové podnikali nájezdy a násilně je osidlovali. Počátek je kladen do 8. století a vrchol výbojů a migrací je mezi 9. a 10. stoletím. Tato práce se výhradně zaměřuje na skandinávskou kulturu, náboženství, vojenství, božstvo na území severního světa s centrem v Dánsku, Norsku, Švédsku a Islandu, národních státech vzniklých důsledkem vnitřních konsolidačních procesů, jejichž začátky spadají ještě před dobu vikingskou. Ve vrcholném období tato kultura dosahovala na západě až za Atlantský oceán, na východě k břehům Černého a Kaspického moře a na jihu až africkým břehům. Tuto dobu si lze také představit jako síť námořních křižovatek a říčních cest, po kterých se plavily vikingské lodě, které se v pozdějších dobách staly jedním ze symbolů Vikingů. Za příčinu skandinávské expanze bývají považovány domácí politické problémy, nucený exil nepravorozených synů a vůdců zbavených majetku, ale také hrozba hladomoru či nedostatek volné půdy.

Tato práce se soustředí na zodpovězení několika hlavních otázek. Jaké náboženství se nacházelo na území Skandinávie v období raného středověku? Jaké bylo božstvo, které toto náboženství obsahovalo? Jaké rituály se k uctívání božstva prováděly? A jakou roli hrála mýtická síň Valhalla v očích válečníků? Protože otázku náboženství nejde vnímat odděleně od samostatného života Vikingů, zaměřuje se práce současně na přiblížení vikingské kultury a její společnosti, válečníky, lodě a několik významných bitev, které se odehrály v rozmezí od 8. – 11. století.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol pokoušející se o komplexní obraz vikingské kultury v raném středověku. Kapitola 2 objasňuje první zmínky a vývoj vikingské kultury. Dále sem autor zařadil pojednání o původ královské moci, a jakou roli hrálo zemědělství (z důvodu nedostatku orné půdy na území Skandinávie).

Kapitola 3 analyzuje vikingské vojsko, zbraně, lodě a důvod vikingské expanze. V podkapitole lodě jsou popsány typy lodí, jejich vlastnosti a způsob, jakým je Vikingové využívali ke svým nájezdům. Je paradoxem, že navzdory tomu, že značnou část této kultury tvořili zemědělci, bylo jejich vojsko na velmi vyspělé úrovni oproti okolním národům.

Kapitola 4 – 5 se věnuje analýze polyteistického náboženství, které bylo v raném středověku na území Skandinávie nejrozšířenější. Tato kapitola má několik podkapitol, v nichž je popsána představa o posmrtném životě, Vikingy uctívané božstvo, mýtická síň Valhalla, Ragnarök a rituály praktikované v souvislosti s posmrtným životem.

Prameny, ze kterých lze vikingské období poznávat, jsou početné a různorodé. Zmínky nalezneme např. v kronikách evropských států, ležících mimo Skandinávii – jde o latinsky psané prameny z franské říše či jejich nástupnických států, a to i v domácích národních jazycích i latině, v kronikách vzniklých v oblasti dnešní Británie a Irska, na území Itálie, ale dokonce i v arabských státech. Dále se dochovaly prameny vzniklé přímo ve Skandinávii či jiném normanském prostředí, jako např. *Starší Edda*. Tato kniha je kolekcí staroseverských básní, která se dochovala společně s *Mladší Eddou Snorriho Sturlusona*. Kolekce staroseverských básní se dochovala ve středověkém rukopisu *Codex Regius*, který byl sepsán ve 13. století, ale první zmínky pocházejí až z roku 1643, kdy jej získal skálholtský biskup *Brynjólfur Sveinsson*. Ten rukopisy daroval dánskému králi, odkud vzešel název *Codex Regius*. Kniha byla následně uložena do královské knihovny v Kodani, odkud byla v roce 1971 vrácena Islandu. Českému prostředí ji zprostředkovala edice a překlad od Ladislava Hegera.¹ Mezi další prameny z prostředí normanského patří také početné islandské a norské ságy či básně skaldů, islandské zákony, kronikář *Saxo Grammaticus* a různé legendy o světcích.² Další významné prameny, ze kterých práce prostřednictvím literatury čerpala mnoho informací, přináší archeologie. Nálezy vikingských hrobů, nástrojů, zbraní, šperků apod. dokládají o expanzi tohoto národu i mimo Skandinávii (např. objevy v Anglii, Americe, Africe, ve středomoří). Tyto objevy dokazují navigačních schopnosti, které byly jednou z vikingských vlastností při plavbách po mořích a oceánech. K poznání vikingské doby také značně přispívají runové nápisy a obrazové kameny, které mnohdy znázorňují obrazce ze starých ság a písní.

Archeologické poznatky a široké souvislosti byly zprostředkovaány v loňském roce publikovanou prací: *Stěhování národů a sever Evropy / Vikingové na mořích i na*

¹ KADEČKOVÁ, Helena, ed. *Edda*. Přeložil Ladislav HEGER, Praha 2004.

² BUSCK, Steen, *Dějiny Dánska*, Praha 2007.

pevnině od české historičky Jarmily Bednařikové.³ Kniha se zaměřuje na vývoj vikingské společnosti v raném středověku. Velmi užitečným zdrojem se také stala kniha: *Barbaři: Jak jejich invaze ovlivnily moderní svět* od Thomase J. Craughwella.⁴ Kniha obsahuje popis způsobů boje, který byl Vikingy využíván.

Na závěr je potřeba poznamenat, že v této práci nebylo možné dodržet jednotu přepisů vikingských jmen a jejich forem. Tam, kde existuje uznávaná moderní forma vlastního jména, byla využita, např. král Hákon Dobrý. Jinak jsou v práci, pokud je to možno, použity místní či dochované formy jmen a názvů.

³ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů a Sever Evropy: Vikingové na mořích i na pevnině*, Praha 2017.

⁴ CRAUGHWELL, Thomas J., *Barbaři: Jak jejich invaze ovlivnily moderní svět*, Praha 2009.

2. Vikingská společnost

Obyvatelé raně středověké Skandinávie byli po několik staletí postrachem a hrozbou pro zbytek Evropy. Jejich časté nájezdy a vpády v mnohém připomínají stěhování národů na sklonku antiky.⁵ Vikingové však nebyli jen skvělými válečníky, byli zároveň vynikající zemědělci, obchodníci, řemeslníci, umělci, mořeplavci a v neposlední řadě objevitelé. Lidé, které dnes nazýváme „*Vikingy*“ měli svůj domov ve třech zemích, které dnes tvoří Skandinávii: Norsku, Švédsku a Dánsku.⁶ Samotný původ slova „Viking“ lze odvodit od staronorského výrazu pro „nájezdníka“ neboli „piráta“. Angličané nazývali vikingské nájezdníky nejčastěji „Dány“ a to i přesto, že nájezdníci napadající Anglii, pocházeli převážně z Norka. „Seveřani“ („Northmen“ nebo „Norsemen“) bylo další běžné pojmenování Vikingů, které se dokonce stalo základem severofrancouzské Normandie, kde se mnoho Vikingů usadilo.⁷

2.1 Vývoj vikingské společnosti

Počátek vikingského období je udávám do doby kolem roku 800 po Kr. Předchází mu doba *vendelská*, v níž se utvářela řada vikingských rysů a jejíž počátek je datován do poloviny 6. století.⁸ Konec vikingské doby se nedá zcela s přesností stanovit. Vikingská společnost se kromě Skandinávie postupně rozšířila i do mnoha jiných oblastí, jako byla například: Franská říše, Island, Grónsko, Britské ostrovy, Pobaltí, Byzantská říše či Rusko. Každá z těchto oblastí pak vymezila vikingskou dobu trochu odlišně. Shodují se však, že vrchol vikingské doby a migrace v celosvětovém měřítku lze zasadit do 9. a 10. století.⁹

2.2 Severští králové

Podle současného bádání došlo k první centralizaci moci, a to konkrétně ve Skåne, v 1. – 2. století našeho letopočtu. Od 3. do 6. století koncentrace moci ve Skandinávii pokračovala, stejně tak jako rostla sociální diferenciacce, vznikala mocenská centra, docházelo k výstavbě opevnění, rostla početní velikost vesnic, objevovaly se rozdíly ve

⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů*, Praha 2007, s. 48–54.

⁶ BRONSTED, Johannes, *Vikingové*, Praha 1967, s. 16.

⁷ CRAUGHWELL, Thomas J., *Barbaři: Jak jejich invaze ovlivnily moderní svět*, Praha 2009, s. 128–130.

⁸ ARHENIUS, B. Vendelzeit. In *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* Bd. 32. Berlin–New York 2006, s. 132.

⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 9–10.

velikosti domů. Vyšší sociální vrstvy vytvářely spojenecké svazky na široké frontě od Norska až k Černému moři.¹⁰

Samotné počátky dílčího království vznikají již mezi 6. – 7. stoletím, kdy jsou doloženy královské rody. Tyto rody nesly označení *rex Danorum*. V čele různých politických jednotek majících jednotný právní systém a svůj sněm, mohl stát rovněž král, předák s titulem *godí, dróttin* (název je odvozen od názvu družiny, *drótt*) nebo járl. Pro krále byly na severu užívány tituly *kunning* nebo *konung*, ovšem i nadále mohl být významný král nazýván *dróttin* – např. Harald Krásnovlasý nesl titul *dróttin Nordman*.¹¹

2.3 Rodina ve vikingské společnosti

Rodina mohla být, a často také byla, monogamní, ale bohatí muži mohli mít více žen. Ženy nikdy nepřecházely čistě do manželova rodu, jak tomu bylo například ve většině typů sňatků starořímských, nadále ke svým původním rodinám a rodům patřily. Tudiž v případě krevní msty, *faidy*, si mohla žena volit mezi svým a manželovým rodem.¹² Mnoho příkladů této volby nám zanechávají hrdinské písně Eddy, podle kterých žena vykoná pomstu na svém manželovi a dokonce i na svých dětech za zabitě sourozence. Rozvod byl pro ženu poměrně snadný, jelikož ženy byly mužům poměrně rovnocenné. I navzdory tomu, nacházíme v literárních památkách velmi mnoho urážek a nedůvěry vůči ženám. Podle Ódinových výroků, by muži neměli chválit den před večerem stejně tak jako ženu.¹³ Jinde je připojeno tvrzení, že láska žen je nejistá – ale tentokrát básník přiznává nevěru i mužům.¹⁴

Při výchově dětí ve vikingské společnosti měl hlavní slovo otec. Dítě nemusel přijmout, ale naopak mohl adopcí legitimizovat i nemanželské dítě. Adopce probíhala ve Švédsku a Dánsku tak, že si dítě adoptivní otec posadil na klín a adopci veřejně prohlásil *thingu*. Chlapci z královských rodin a jiných vznešených rodin byli často vychováváni pěstouny. Dospělosti nabýval chlapec ve svých dvanácti letech a už v tomto věku se mohl stát vůdcem družiny, či králem.¹⁵

¹⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 40.

¹¹ Tamtéž, s. 41.

¹² SIMPSON, Jacqueline, *Everyday Life in the Viking Age*, New York 1987, s. 139.

¹³ KADEČKOVÁ, Helena, ed. *Edda*. Přeložil Ladislav HEGER. Praha 2004, s. 55, 84–87.

¹⁴ Tamtéž, s. 57, 91.

¹⁵ SIMPSON, s. 139–150.

2.4 Společenská hierarchie

Lidé ve vikingské společnosti se rozdělovali na tři stavy, bojovníky, zemědělce a otroky. Obecně se věřilo mýtu, že pocházejí ze spojení boha *Heimdalla* a smrtelných žen. Mají však různou podobu a také úděl. Mezi první skupinu můžeme použít zrozeného otroka, který si vzal otrokyni, a rodili pak další nesvobodné. Mezi práci otroků patřilo např. sekání dřeva, pasení koz, kopání borků, hnojení polí, stavění plotů. Byli často označováni hanlivě, kupř. moula, hejhula, volek, pro otrokyně se velmi často objevuje označení důra, coura apod. Pro vikingskou společnost se nedá říct, že by měli významnou úlohu.¹⁶

Druhou skupinou byli rolníci. Tato skupina byla o poznání váženější než skupina otroků a měla svá práva. Jejich práva spočívala v tom, že se mnohdy mohli účastnit nájezdů, pirátských výprav a na vikingský sněm mohli přicházet ozbrojení. Mezi její úděl patřilo krocení býků, výroba pluhů a vozů, stavění domů a stodol, orání a vzdělávání pole. Se svou ženou mohl podílet přátele prsteny (což představovalo sňatek). Jeho práce se rovněž popisuje, jako kvalifikovanější a mohl si práci přijít na značné bohatství.¹⁷

Třetí skupinou byli vysoce postavení jarlové a děti jarlů, bojovníci. Jejich úděl se od ostatních skupin značně lišil. Cvičili se pro boj, jízdu na koni, závodili v plavání, trénovali psy k lovu, bojovali. Tato skupina měla mnoho dvorců, mohla štědře rozdávat šperky, meče, prsteny, koně, spony a náramky. Úděly všech těchto tří společenských skupin byly líčeny jako dědičné a rovněž vystupovali jako stavy.¹⁸

Králové ve vikingské společnosti vystupovali, jako zcela vlastní skupina. Přicházeli na svět v rodině jarlů, nestačily jim však jejich znalosti a dovednosti. Od krále se žádali magické schopnosti a magická moc. Králové měli mít znalosti run života a věků, schopnost chránit lidi sobě poddané, ale také třeba znát hlasy ptáků, umět utiřit moře a zmírnit plameny ohně. Na základě těchto schopností nakonec král dosáhl práva *Rígem*. Původně byl tímto *Rígem* míněný Ódinův syn Haimdall, šlo ovšem také o obecné

¹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 67.

¹⁷ Tamtéž, 67 s.

¹⁸ Tamtéž, 67 s.

označení vládce. Zde rovněž vidíme rys sakrality královské vlády ve Skandinávii. Král se pro společnost udával nejen jako vládce, ale rovněž se mohl s bohem ztotožňovat.¹⁹

2.5 Zemědělství

Zemědělství a chov dobytka byly ve Skandinávii hlavním zdrojem obživy. Nejdále od ostatních, na západě skandinávského poloostrova, leží Norsko. Tato země je hornatá a jedna třetina území se nachází za 60. rovnoběžnou. Proto obyvatelstvo využívalo pro zemědělství především pobřeží. Zbytek norské krajiny byl využíván především k chovu dobytka. Krajina oplývala množstvím lesů a značné bohatství plynulo z rybolovu, lovu kožešinové zvěře a těžby minerálů. Ve Švédsku mělo nepříznivější podmínky *Skane*, zde byla velmi kvalitní zemědělská půda, dále v oblastech *Halland* a *Blekinge*. Tato oblast měla zároveň i dost lesů. Značnou část švédského území však zabírají polární oblasti. V Dánsku byli obecně nejvýhodnější podmínky pro zemědělství ze všech tří oblastí, zároveň se zde nacházeli i bohaté lesy a probíhala zde i těžba železa. Lesy a ložiska železné rudy měly ve Skandinávii veliký význam, umožňovaly výstavbu lodí, zbraní a nástrojů k zemědělství. Dalším hlavním zdrojem ekonomiky a potravy bylo moře. Vikingové zde obchodovali a rybařili.²⁰

Zemědělství mělo pro Vikingy veliký význam, jelikož každý zemědělec musel odvádět daně svému náčelníku/králi. Daně byly nejčastěji v podobě obilí, dřeva, nástrojů a zvěře. Ve společnosti měl farmář, velmi často vysoké postavení. Mohl a zpočátku i musel chodit na sněmy ozbrojen. Majetní rolníci mohli zároveň přímo jednat s králem a v mnoho případech byl jejich majetek dosti značný. Bohatý rolník mohl vlastnit i vlastní bojovníky, které mohl využívat k nájezdům, ale především k ochraně. Vikingové si své půdy dost cenili a byla dědičná. Půdu mohli vlastnit, jak muži, tak i ženy. Vzhledem k malému množství zemědělské půdy král dost často využíval slibu nájezdníkům na obdarování dobyté půdy. Ve vikingské době bylo obvyklé, že se samotní rolníci účastnili nájezdů. Z těchto nájezdů si pak často přivázeli i nové zkušenosti z obděláváním půdy.²¹

¹⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, 67 s.

²⁰ Tamtéž, 190 s.

²¹ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 191–194.

3. Vojenství

K rozvoji vojenství ve vikingské společnosti došlo ve druhé polovině 9. století následkem nárůstu populace.²² Zpočátku se vikingských nájezdů zúčastňovaly jen malé počty bojovníků o malém počtu lodí. Začátkem první poloviny 9. století ovšem dochází k růstu bojovnických družin, jež nejspíše souvisel s centralizací náčelnické a později královské moci. Nájezdy nabývaly na síle a účastnilo se jich až několik stovek lodí a tisíce bojovníků. V souvislosti s nárůstem královské moci byly využívány jako branná síla na příkaz krále. První zmínka o takto využití branné moci pochází z poloviny 9. století z Heimskringle, a to za vlády krále Hákona Dobrého. Tento král zřídil v Norsku systém ohňových signálů, které ohlašovaly vpád nepřítele. Bylo tím zajištěno, že se zprávy přes celé území Norska přenesly za sedm dní. S růstem počtu bojovníků se rovněž sjednocovala výzbroj, armáda se stala disciplinovanější a organizovanější.²³

Právo stát se válečníkem a nošení zbraně měli pouze osobně svobodní muži a ženy. Pokud byl válečník povolán svým králem, měl povinnost se dostavit. Ve Švédsku, byla dokonce povinnost svobodných lidí na požádání krále poskytnout loď i s posádkou. Z tohoto důvodu byla území rozdělena do několika jednotek. Vikingové nejčastěji válčili jako pěšáci. Díky nálezům koní ve vikingských hrobech je zřejmé, že jezdecko existovalo, ovšem v bitvách se využívali spíše pěšáci. Vikingské válečné lodě složily především k přepravě válečníků. Námořní bitvy byly spíše vzácné, ovšem i o několika z nich se můžeme dozvědět z pramenů. Mezi jednu z nejznámější můžeme považovat bitvu u Svolderu, která započala 9. září roku 1000.²⁴ viz kapitola Lodě.

Archeologické nálezy potvrzují pověsti o síle a velikosti skandinávských bojovníků. Z vikingských hrobů lze seznat, že průměrný vzrůst bojovníků byl 173 centimetrů. To je v průměru o pět až sedm centimetrů více, než byla výška průměrného Franka, Angličana nebo Araba v 9. století. Vikingští králové, náčelníci a muži z vyšších kast měli díky dobré stravě výšku dokonce až sto 183 centimetrů.²⁵ Samotný bojovník s touto postavou musel být pro bojovníky jiných národů děsivým nepřítelem. Nejděsivějšími bojovníky vikingské kultury ovšem byli tzv. zběsilci (*berserkové*). Tito

²² ARBMAN, Holger, *Vikingové*, Praha 1969, s. 48.

²³ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 72–74.

²⁴ GRAHAM-CAMPBELL, James, *Svět Vikingů*, Praha 1998, s. 52.

²⁵ BUDIL, Ivo T., *Dějiny Skandinávie*, Praha: Triton 2017, s. 42.

vojáci jsou popisovány jako hrdinní Ódinovi bojovníci, pro nás též známi jako zběsilci. Název *berserkr* je odvozen buď od medvědí košile, jelikož přes sebe nosili přehozenou jen medvědí kožešinu, nebo od *bare serk* (bez brnění) či od *björneserk* (člověk ve zvířecí kůži a se zvířecí povahou). Berserkové byli výjimečný, tím že byli naprosto oddáni Ódinovi, a tak do bojů chodili bez drátěných košilí či jakéhokoliv brnění. Jsou popisováni jako válečníci s nadlidskou silou (slovy dobových pramenů medvědí nebo býčí). Jejich nadšení k boji bylo tak veliké, že před samotnou bitvou v bojové extázi okusovali své štíty. Důvodem této extáze nebyla jen jejich víra, ale i povzbuzení vývarem z omamných hub. V samotné bitvě měli takovou zuřivost, že nebyli schopni udržovat jakoukoliv formaci a často se rozbíhali zběsile na nepřítele. Výhodou berserků bylo to, že měli zastrašující účinek a často byli schopni prorazit nepřítelovu formaci. Často je také popisováno, že místo použití zbraně svým nepřátelům prokousávali průdušnice.²⁶ Díky vlivu omamných látek navíc působili jako nezranitelní. I přes nevýhodu udržitelnosti bojových formací králové s oblibou využívali těchto bojovníků. Legendárním králem, který měl svou družinu výhradně složenou s berserků, byl např. *Hrólf Tyčka (Sága o Ynglinzích)*. Hrólf Tyčka byl bájný dánský král, syn krále *Helgiho z Hleidry* (Lejre v Dánsku) a královny *Yrsy*. Král Hrólf Tyčka byl nejdříve spojencem švédského krále *Adilse z Uppsaly*, a tak mu v boji proti norskému králi *Alimu* poskytl svých 12 nejlepších berserků. Král měl dohodu, že v případě vítězství budou jeho bojovníci i on patřičně odměněni. Král Adilse i přes své vítězství odměnu neposkytl a tak král Hrólf vyrazil do Norska, aby sjednal nápravu. Adilse zpočátku krále přivítal, ale jeho úmysly byly krále zabít i s družinou.²⁷ Poslední záznam o použití berserků v boji je zaznamenán ve vojsku krále Haralda Hardrada v bitvě u Stamford Bridge dne 25. září 1066, kde král nakonec padl a vítězil Anglosaský král Harold II. Podobný typ zuřivých válečníků na území dnešního Islandu se nazýval *Ulfednarové (staroisl. Ulfeönar)*, jejich způsob boje byl dosti podobný, ovšem na rozdíl od berserků nosili vlčí kožichy. Důležité v tomto kontextu je, že staroislandský zákoník (*Grágas*) vystupoval proti berserskému (zuřivému) způsobu boje a jeho následovníky stíhal a stavil mimo zákon.²⁸

²⁶ VLČKOVÁ, Jitka, *Encyklopedie mytologie Germánských a severských národů*, Praha 1999, s. 44–45.

²⁷ Tamtéž, s. 109–110.

²⁸ VLČKOVÁ, s. 45.

Zbraně, které válečníci používali, byly meče, kopí a sekyry. Používaly se také bojové nože a luky. Vyobrazení takto vyzbrojených válečníků je možné vidět na památných kamenech v Gotlandu. Válečníci se pohřbívali společně se zbraněmi a brněním. To dokládá, že pro válečníka zbraň byla výrazem společenského postavení. Čím více byla zbraň vyzdobena a měla lepší ostří, tím vyšší prestiž bojovník měl.²⁹ Z dobových nálezů zbraní je jisté, vikingská výzbroj byla ve srovnání s kontinentálními národy (Frankové, Slované, Anglosasové) velmi kvalitní. To dosvědčují i fakta, že užívání kovu v 9. století ještě nebylo zdaleka tak rozšířené.

3.1 Zbraně

Jak už bylo zmíněno, mezi nejpoužívanější zbraň Vikingů patřil meč. Vzhledem k symbolickému významu měli válečníci v oblibě ornamentální výzdobu meče i jilce. Nejdůležitější částí této zbraně navzdory tomu byla čepel. Čepele mečů byly dvojsečné, jejich délka byla 70 až 80 centimetrů a mezi její vlastnosti patřila pevnost, ohebnost, lehkost a ostrost. Pro kvalitu čepelí se meče do značné míry dovážely z francké říše, ovšem jilce, kuly a výzdoba ornamenty se prováděla až ve Skandinávii. Mezi nejslavnější franckou kovárnu mečů patřila Ulfbertova, jejíž čepele se našly v mnoha vikingských hrobech. Ovšem ani čepele skandinávské výroby nijak nezaostávaly za čepelí z francké říše. Skandinávské čepele se vyráběly metodou tzv. vzorového svařování – při tomto způsobu výroby se svařovaly dlouhé tyče železa různého složení, které vytvořily jádro a němu potom bylo ze stran přitaveno ostří z pevné oceli. Po tomto procesu se čepel naleštila a vyryl se podélný žlábek, který sloužil ke snížení váhy a zvýšení ohebnosti meče. Zkompletovaný meč vážil 2 – 3 libry, tedy kolem jednoho kilogramu.³⁰ Hotový meč válečníci nosili nejčastěji v dřevěných pochvách potažených kůží a vykládaných vlnou (u válečníků vyšších vrstev též mohla být pochva zdobena bronzem nebo zlatem) za účelem ochrany proti korozi.³¹ V bitvě tato zbraň sloužila k sekání na větší vzdálenost. Pro boj zblízka byly využívány krátké bojové nože s jedním ostřím s názvem *sax*. Bojovník byl obvykle vybaven mečem i bojovým nožem zároveň.

²⁹ GRAHAM-CAMPBELL, s. 52.

³⁰ SIMONS, s. 125–127.

³¹ GRAHAM-CAMPBELL, s. 52–54.

Další nejčastěji využívanou zbraní bylo kopí, které bylo zakončeno ostrým, zúženým železným hrotem až 50 centimetrů dlouhým. Ten byl připevněn k dřevěné násadě pomocí kovové násadky. Čepele, stejně jako železné hroty byly často dováženy z francké říše. Tyto hroty se vyráběly vzorovým svařováním (u vyšších vrstev byly násadky vykládány stříbrem nebo bronzem).³² Kopí se používalo jako vrhací zbraň, ale také pro boj zblízka. Výhodou této zbraně bylo, že zkušený bojovník mohl lehčím kopím (vrhacím) zasáhnout protivníka a na větší vzdálenost. Druhou výhodou oproti meči byla jednodušší a také levnější výroba.³³

Dále Vikingové využívali bojových sekyr, kterých měli více druhů. Např. širočinu, která měla dlouhou násadu, a válečník ji musel držet oběma rukama. Dále to pak byla sekyra bradatice, ta patřila mezi starší typy.³⁴ Sekyry se vyráběly poměrně jednoduchým způsobem: ostré ostří se přivařilo k vytvarovanému kusu železa a silnější konec se potom narazil na dřevěnou násadu a pevně zaklínil.³⁵ Přestože populární představy o skandinávských bojovnících zpodobňují bojovníky hlavně s touto zbraní, tak archeologické nálezy v hrobech dokládají, že tato zbraň nebyla až tak často v bitvách používána a spíše se používala k rituálním účelům. V bitvách sekyra často sloužila jen jako symbol bohatství, postavení a moci.³⁶

Časté nálezy potvrzují obecné rozšíření luku. V dánském Hedeby (Haithabu) byl nalezen luk, který v napnutém stavu měřil 192 cm. Byl vyroben z pružného tisového dřeva, jehož pevnost se k výrobě luků využívala v celém středověku.³⁷ Luky ovšem nebyly využívány jen jako zbraň k válčení, ale také k lovu zvěře. Hrotů šípů se našlo nepřehledné množství. Jejich výroba byla vždy poměrně jednoduchá a tak i levná. Výzdoba hrotů se v tomto případě nevyužívala.³⁸

Vikingové věřili, že jejich zbraní ve válkách může být i magie. Z tohoto důvodu se využívala výzdoba zbraní kouzelnými runami. Zmínku o této tradici nalézáme

³² GRAHAM-CAMPBELL, s. 54–55.

³³ *Viking weapons and armor (Swords, Axes, Spears, etc.)*. In: The Vikings [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <https://norse-mythology.org/viking-weapons-and-armor-swords-axes-spears-etc/>.

³⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, s. 78–79.

³⁵ GRAHAM-CAMPBELL, s. 54.

³⁶ Tamtéž, s. 55.

³⁷ PEDERSEN, Anne, *Viking Weaponry*. In *The Viking World*. Edited by Stefan Brink and Neil Price 2012, s. 206.

³⁸ Tamtéž, s. 207–208.

v hrobech, ale také ve verších Eddy:³⁹ „Znej runy vítězství / a v jilec je vryj, / chceš-li vítězství vydobýt, / jiné vryj na čepel / a některé na hrot / a třikrát jmenuj Týa“.

Další zmínku v tomto smyslu zanechal Tacitus. Zaznamenal vikingské volání či zpěv bojovníků do štítu (*barditus*) a podobná magická volání před bitvou.⁴⁰ Bojovníci začínali tichým šepotem nebo mručením a postupně přidávali na hlasitosti. Nejčastěji se pro tuto magii používaly písně z „Výroku Vysokého“, kde se volá, aby se bojovníci z každého boje vrátili ve zdraví. Dále nalézáme zmínky o jiných obyčejích, které se před bitvou i v průběhu prováděly. Věřilo se například, že bojovník, který byl polit vodou z pramene za předepsaného zařikání, nemohl padnout v boji. Za zmínku také stojí přibývání žen (kněžek) v bitvách, které sloužily jako věštkyně a pomocí magie ovlivňovaly náklonost bohů či výsledek bitvy.⁴¹

Válečníci se v bitvách chránili kruhovými štíty, které zakrývaly tělo od ramen po stehna.⁴² Tyto štíty byly běžnou ochranou. Mimo bitvy štíty visávaly v hodovních síních, kde se muži scházeli. Podle zákonů z norského Gulathingu a Frostathingu dokonce byla povinnost každého válečníka mít svůj štít. Na lodích se štíty přepravovaly zavěšeny na bocích.⁴³ Vyráběly se ze dřeva, často z lipového, a občas byly potaženy kůží a okraj měly zpevněný železným rámem. Štíty také bývaly vyzdobeny kovovými plátky a symboly a byly často malované jasnými barvami. Uprostřed bývala železná puklice, která sloužila k ochraně ruky. Ze štítů nalezených v hrobech se odvozuje průměrná velikost štítu jeden metr.⁴⁴ Jako další ochranu v boji využívali Vikingové helmice a hrudní pancíř. To ovšem nebylo u všech bojovníků, např. zběsilci byli známi svou agresí a žádným strachem, takže obvykle nepoužívali žádné brnění. Vikingské helmice měly převážně kónický tvar a chránič nosu. Podle nálezů se nedá přesně potvrdit, zda všechny helmice byly ze železa nebo např. z kůže. Naprosto jisté ovšem je, že helmice neměly žádné rohy,⁴⁵ jak se obvykle vypodobňují v populárních zpracováních. Jak už bylo

³⁹ EDDA, *Píseň o Sigdrífě* 6, s. 313.

⁴⁰ TACITUS, *Germania. De origine et situ Germanorum liber*. Ed. E. Koestermann. Lipsiae 1957, s. 3.

⁴¹ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 80.

⁴² GRAHAM-CAPMBELL, s. 55.

⁴³ BEDNAŘÍKOVÁ, s. 79.

⁴⁴ GRAHAM-CAPMBELL, s. 55.

⁴⁵ Tamtéž, s. 55.

zmíněno, helmici nebyl vybaven ani každý bojovník. Důvodem mohl být už fakt, že armády se velmi často skládaly ze sedláků a ne tedy jen z profesionálních bojovníků.

3.2 Lodě

Lodě představovaly pro vikingskou kulturu nedílnou součást dopravy, obchodu, pohřbů a postavení. O rozmanitosti používaných lodí se dozvídáme z nálezů z roku 1957, kdy byly ze dna Roskildského fjordu ve Skuldelevu v Dánsku vyzvednuty skupiny lodí záměrně potopených v 11. století, aby vytvořily podvodní blokádu.⁴⁶ Základem vikingského loďstva byla loď *langskip* – rychlá a dlouhá válečná loď používaná od 8. stol. n. l. Tento typ byl často vpředu zdoben dračí hlavou a nazýván *Drakkar*. Langskip mohla být zdobena i hadími hlavami, takto zdobená loď se nazývala *Snekkar*. Vikingské lodě drakkary se vyznačovaly zejména lehkou ovladatelností, rychlostí a odolností vůči nepřízní počasí. Trup lodi tvořila konstrukce týlu, žeber, přední a zadní vaz, okrajové obrubnice a plášť. Ke spojování lodních částí se používala tzv. klinkerova obšívka. Ta zajišťovala pevnost a zároveň pružnost lodí. Celková velikost drakkaru byla 30 – 40 metrů (u typu lodě snekkar byla obvykle 25 metrů). Vzhledem k velikosti lodi se usuzuje, že obvyklá posádka nájezdníků měla 60 členů (u menších typů byla posádka nižšího počtu). Tento typ lodí využíval kombinaci plachet i vesel. Plachta byla upevněna uprostřed lodi, přičemž na lodi byla jen jedna a to nejčastěji obdélníkového nebo čtvercového tvaru. Šířka plachty byla rovna polovině délky lodi. Díky upevnění plachty a její pohyblivosti měly lodě vysokou pohyblivost a to i proti větru. Rychlost drakkaru za optimálního větru byla až 22 km/h. Vesla bývala až 6 metrů dlouhá a jejich počet byl podle délky lodě obvykle 30 vesel u drakkaru. Veslaři sedávali na truhlách a veslování probíhalo pohybem vesla od sebe. Při bezvětří dosahovala loď poháněná vesly až 9 km/h. Kormidlo bylo umístěno vzadu na pravém boku lodi a díky vyvýšení stupínku na zádi lodi měl kormidelník lepší výhled a mohl tak snadno ovládat loď.⁴⁷ Dalším typem lodě byla *Knarr*, ta se převážně využívala k přepravě zboží a osob pro obchod. Charakteristickým rysem byly vysoké boky a vysoké vazy. Knarry byly jen zřídka kdy vybaveny vesly. Délka knarru byla 15 metrů, šířka do 5 metrů a ponor do 2 metrů.⁴⁸

⁴⁶ GRAHAM-CAMPBELL, s. 76–77.

⁴⁷ *Vikingské lodě*. In: Vikingové [online]. [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <http://vikingove.mysteria.cz/vikingske-lode.html>.

⁴⁸ GRAHAM-CAPMBELL, s. 76–77.

Díky malému ponoru, snadnému ovládnutí a možnosti výstupu z lodi na obě strany využívali Vikingové své lodě k plenění vesnic při pobřeží. Záznamy o tomto plenění pobřežních vesnic a měst můžeme nalézt u mužů z Jómsburgu. Jsou popisováni jako typičtí mořští válečníci, kteří měly k dispozici až 60 lodí a ve službách krále *Svenda S rozčísnutým vousem* plenili na pobřeží Norska. Zajatce a ukořistěný majetek odvlékali na své lodě a bojeschopné muže usmrcovali utopením.⁴⁹

Jedna z nejznámějších bitev, kde byly tyto typy lodí použity, byla bitva u Svolderu. Bitva se uskutečnila 9. září 1000. Na jedné straně stál norský král Olaf Tryggvasson a jeho spojenec, norský šlechtic Einar Thambarskelfir (byli známi svými krutými metodami prosazování křesťanství). Na druhé straně stála aliance Dánska, Švédska a jarlů z Lade (Eirik Hákanarson, Olaf Švédský, Svein Forkbeard). Bitva se odehrála v blízkosti místa zvaného Svolder (ovšem Adam Brémský udává místo bitvy poblíž Øresundu).⁵⁰ Důvodem této bitvy byla snaha o sjednocení Norska do jednotného státu, v němž by vládl král Olaf Tryggvasson, a rozšíření křesťanství na území Skandinávie. Důvodem bitvy údajně mohlo být i přesvědčení Olafovy manželky Thyri, aby Olaf napadl Dánsko.⁵¹

3.3 Vikingská expanze do Západní Evropy

Vikingové začínají koncem 8. století expandovat do zahraničí, kde jejich nájezdy mají stejný scénář. Jejich oblíbenými cíli byly kláštery na ostrovech nebo u pobřeží, kde mohly dvě nebo tři lodě plné nájezdníků pobrat všechny cennosti a odkud po rychlém útoku mohly odplout dřív, než místní obyvatelé byli schopni mobilizovat armádu.⁵² O tomto způsobu plenění svědčí vikingské nájezdy, které se uskutečnily v Anglii a to zejména mezi lety 793 – 865. Jako jeden z nejznámějších nájezdů je považován první nájezd roku 793 v kostele Lindisfarne.⁵³

„793: Strašlivá znamení se objevila v Northumbrii a zle vyděsila obyvatelstvo. Ohromné víry a blesky a divocí dravci byli viděni, jak létají vzduchem. Po těchto

⁴⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, s. 74–75.

⁵⁰ Adam Bremensis, *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*, Parisiis 1884, III. 14–15.

⁵¹ *Bitva dračích hlav*. In: Historie [online]. [2018-03-10]. Dostupné z: <http://novysmer.cz/index.php/historie/2218-bitva-draich-hlav>.

⁵² COLLINS, Roger, *Dějiny Evropy: Evropa raného středověku 300–1000*, Praha 2005, s. 345.

⁵³ CRAUGHWELL, s. 128–132.

znameních přišel okamžitě velký hladomor a zanedlouho poté, téhož roku, 8. června, pohané strašlivě napadli a zničili boží kostel na Lindisfarne, zabíjeli a plenili.⁵⁴“

Těmito slovy je popsán první zaznamenaný vikingský nájezd v Anglosaské kronice. Ovšem podle podobnosti anglosaského a skandinávského uměleckého stylu lze předpokládat, že se nejednalo o první kontakt. Vzhledem k podobnosti uměleckých stylů mezi Anglií a Skandinávií v 7. a 8. století je dosti pravděpodobné, že kontakt těchto národů měl kořeny ve starších dobách.

⁵⁴ Na základě citátu anglosaské kroniky z 9. století GRAHAM-CAMPBELL, s. 122.

4. Cesta do Valhally

4.1 Víra v posmrtný život

Poslední výzkumy Skandinávských zemí nám umožňují zjistit, že pro vikingskou kulturu existovaly tři představy posmrtného života. První představa předpokládala, že mrtvý žil nadále ve svém hrobě nebo v určitém kopci, druhá, že odchášel do podsvětí říše bohyně Hel a třetí představa vypovídala o odchodu k Ódinovým bojovníkům do Valhally. Vikingové zároveň věřili, že mrtví mohou po své smrti vycházet z těchto tří posmrtných životů a živým buď pomáhat, anebo škodit. Mezi přednosti zjevování mrtvých považovali zejména schopnosti předpovídání budoucnosti.⁵⁵

Přesné stáří této víry bojovníků je velmi těžké zjistit, ovšem první zmínky o této víře nám zanechává již raně středověký, byzantský historik Prokopios. Ten popisuje, že pokud bojovník zestárl či onemocněl, sám si raději vybíral zemřít nepřirozenou smrtí, a tak se mohl dostat do posmrtné říše. Tito muži se nechávali dobrovolně probodnout dýkou nebo mečem. Zároveň se zde zmiňuje o manželkách bojovníků, které na projev své cti a ve snaze doprovodit svého manžela páchaly sebevraždy oběšením. Tato zmínka tudíž dokládá, že představa o posmrtném životě existovala nejméně v 5. – 6. století po Kr.⁵⁶

Stejně jako v ostatních světových mytologiích, tak i v té vikingské se objevují hrdinové/bohové ve světě živých, kteří se dostali do světa mrtvých a posléze se vrátili, aby rozprávěli o tom, co viděli. Příklad můžeme nalézt u dánského autora Saxa Grammaticuse. Ten píše o legendárním králi jménem Hadding, který byl provázen podsvětím. Král Hadding s průvodkyní přišel k vysoké zdi, která zabraňovala pokračovat v cestě. Průvodkyně u zdi zabila kohouta a hodila jeho mrtvé tělo za zeď. Kohout za zdi opět ožil a stal se tak královi svědectvím, že existuje pokračování života mimo život pozemský.⁵⁷ Další příklad víry v posmrtný život můžeme nalézt na ostrově Gotlandu. Zde se nachází mnoho runových kamenů z období cca 400 – 1100 po Kr. První skupina je z let 400 – 600 a je zdobena motivy geografickými, ornamentálními, jen příležitostně se objevuje lidská a zvířecí figura. Dominantním vyobrazení je zde

⁵⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 211–212.

⁵⁶ PROKOPIOS, *Kaisereios Bella I – VIII*. Edd. G. Haury et. J. Wirth. Leipzig, (BG 24, 2–7).

⁵⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 212.

spirálové kolo v horní části stély a v dolním poli loď. Kolo symbolizovalo slunce, což v mnoha kulturách představovalo symbol světla a šťastného světa v podsvětí (např. starověký Egypt). V letech 600 – 700 se na runových kamenech objevují nejčastěji kachnovití ptáci a lodě, po roce 700 jsou k tomu přidávány runové nápisy. Po roce 700 se rovněž objevují i další motivy, např.: bojující muži, bojující koně, bojovník s drakem, sobi, losi, hadi, lodě s bojovníky (které jsou prvně vyobrazovány s plachtami). V tomto století se zde rovněž objevují kameny vyobrazující mytologii. Runový kámen z Hammaru zde zobrazuje Ódina, který uloupil od obrů zázračnou tekutinu *meth* (tekutina moudrosti a básníků) a odlétá s ní v podobě orla. Dále je na tomto kameni scéna obětování dvou lidí Ódinovi. Rovněž se tu prvně objevují obrazy cesty bojovníka do Valhally, kam přijíždí na koni, vozu nebo na saních. Tito bojovníci jsou zde vyobrazováni v doprovodu Valkýr.⁵⁸ To nám dokazuje, že již kolem roku 700 byli bojovníci pevně přesvědčeni o představě hrdinné smrti.

4.2 Valhalla

Název Valhalla vzniká jako napodobenina staroislandského slova v 18. století. Původní znění *valhall* (*walr* = padlý na bojišti a *Halle* = síň, hala), přesněji *valhall* znamená „síň padlých na bojišti“. Valhalla je součástí podoblastí *Hellu* tzv. „říše mrtvých“. Přesněji se nachází v části Ásgardu. Sem přicházejí hrdinové, kteří se vyhýbají všeobecné říši mrtvých vyhrazených všem, kdo zemře sešlostí, věkem nebo na nějakou nemoc. Pro vikingskou kulturu byla největší pocta umřít v boji neboli Valhalla je „bojištěm padlých“. Její členy vybírá s pomocí Valkýr samotný Ódin a vybranými se můžou stát jen hrdinové. V samotných bitvách Ódin vybírá pouhou půlku hrdinů padlých v boji a druhou polovinu přenechává Freyji.⁵⁹ U vzniku Valhally stojí dle vikingských ság samotný nejvyšší z bohů, což byl Ódin někdy také nazývaný Wödan. Rozhodl se, že všichni padlí bojovníci nebudou odváděni do říše smrti *Hellu* (*Helhjemu*). *Hell* ležel hluboko v zemi a na tomto místě se mrtví stávali jen ubohými stíny sebe sama. Ódin se proto domluvil s Nornami, že část z těchto bojovníků bude posláno do Valhally, ve které bylo dostatek místa. Dle vikingských pověstí Valhalla měla mít 540 dveří, kterými

⁵⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, Stěhování národů a Sever Evropy, s. 212–213.

⁵⁹ KALWEIT, Holger, *Germánská kniha mrtvých: výklad severského eposu Edda a esoterní nauka o třech světech ; strom světa Iggdrasil a kladivo tóra hromovládného ; síň padlých Valhalla a nesmrtelné valkýry*. Praha 2003, s. 122–123.

mohlo projít až 800 válečníků najednou. Na pláni před těmito dveřmi pak měli bojovníci svádět boj proti sobě od rána do večera tak dlouho, dokud všichni nepadli.⁶⁰ Protože bojovníci na zemi byli již mrtví, nemohli padnout v boji ještě jednou. Po bojích vstali a zaujímali místo u slavnostního stolu, kde s nimi sedával Ódin a mnoho dalších bohů. U tohoto stolu, každý den jedí vepřové a pijí pivo a medovinu tak dlouho, až padnou pod stůl. Příští ráno opět zahajují boj.⁶¹ Ódin současně s vytvořením Valhally zřizuje i útvar podřízených bohyň, které se nazývají

Valkýry (*Valkyria*), které pomáhají Ódinovy, neboli bojové ženy, jsou popisovány jako statné ženy, jejichž úkolem je určovat okamžik smrti. Jejich poslání je v protikladu ke třem Nornám (bohyním osudu), ty předurčují celý lidský život. Valkýry volí a vybírají (*wal = volit, kúren = vybírat*) ty, jenž musejí zemřít v boji. Hrdiny padlé v boji pak přijímá Ódin, který se objevuje na bitevním poli doprovázen vlky. Vybraní hrdinové zjišťují až po své smrti, že byli vybráni do Valhally. Zde pak usedají k jednomu společnému stolu a sedí smířeni pospolu. Valhalla je pro bojovníka jeho splněné přání. Vikingský hrdina zde nalézá nekonečné množství vepřového a piva, které tak miluje a obsluhují ho valkýry. Jsou zde každodenní boje, ve kterých se umírá hrdinskou smrtí a opět ožívá, aby se mohlo znovu společně hodovat a pít. Z tohoto popisu je zřejmé, že Valhalla je pokračování celoživotních vikingských návyků. Mrtví prožívají znovu a znovu svůj minulý život, přičemž požitek je jen v duševní formě.⁶² Tato vyhlídka na neuvěřitelně krásný posmrtný život dávala válečníků takovou motivaci, že v bitvách umírali s úsměvem a rádi. Z mytologického hlediska toto uspořádání uspokojovalo i oba bohy války, Tóra a Týra. Naopak bohové lásky s tímto někdy až zbytečným plýtváním lidských životů nebyli spokojeni. Bohyně Freyja byla toho názoru, že je nespravedlivé, aby na krásné posmrtné dny měli nárok jen hrdinové a válečníci. Totéž, chtěla i pro ženy, děti a pro všechny lidi, kteří žili v míru. Tór byl ovšem toho názoru, že válečníci co přicházeli do Valhally, zde byli z důvodu, že se mohou odvděčit při posledním boji *Ragnaröku*.⁶³ Valhalla měla podle Ódina dodávat válečníkům bojujícím na zemi odvalu

⁶⁰ *Mytologie Vikingů*. In: Gunnar Viking Mercenary squao [online]. [2018-02-08]. Dostupné z: <http://www.vikingove.eu/vikingove/mytologie-vikingu>.

⁶¹ SORENSEN, Villy, *Ragnarok: Soumrak bohů*, Praha 1998, s. 15–16.

⁶² KALWEIT, s. 124-125.

⁶³ SORENSEN, s. 16–18.

v boji. Proto jen hrdinové mohli být členy Valhally. Přes všechny tyto bitvy a hodování má Valhalla i jiné poslání a to přípravu hrdinů na poslední bitvu nazývanou ragnarök. V této poslední bitvě bojují všechny bytosti a bohové.

4.3 Ragnarök

Vikingská kultura věřila v nezvratný osud lidstva a bohů, proto tento osud nazývali *Ragnarök*.⁶⁴ Ragnarök (*ragna* = *bohové*, *rök* = *boj/konec*) pro vikingskou kulturu představoval poslední a nezvratitelný souboj bohů, ale také ostatních bytostí. Bohové o svém osudu vědí, a proto se neustále připravují ke své poslední a nevyhnutelné bitvě. V tom také spočívá jejich velikost, že i přes nezvratitelný osud, kterému se nelze vyhnout, stále vzdorovali. Podle Eddických písní se příchod posledního souboje bohů vyznačoval hned několika znameními, které zasahovaly všechny tři světy. Jako první znamení bylo popisováno zavraždění boha Baldra (boha, kterého všichni milovali).⁶⁵ Druhým znamením byla zima, která neměla obdoby. Tato zima byla tak chladná, že mrazem promrzaly řeky až na dno a v ní i ryby. Zvěř umírala na nedostatek potravy a stromy se lámaly pod tíhou sněhu. Umrzali při ní lidé, skřítki, ale dokonce i Ásové. Zima trvala tři dlouhé roky. Ásové, přestože byli bohy, tak mohli jen přihlížet na postupné umrzání všeho živého. Během tohoto období jen pospávali ve svých palácích a už ani nepořádali sněmy. Jen Heimdall stále věrně hlídal most Bifrost.⁶⁶

Po zimě přišlo prudké oteplení a začala doba prudkých dešťů, což mělo za následek záplavy. Uprostřed těchto záplav a bouří nastal začátek Ragnaröku. Vlci spolkli slunce i měsíc, které od počátku věku pronásledovali, a následně z nebe začaly padat hvězdy. Nastala tma, která podle věštby signalizovala příchod Ragnaröku. V tom okamžiku se země začala chvět, stromy a skály začaly padat, což mělo za následek, že se v důsledku toho dostává na svobodu z okovů vlk Fenrir, obří pes Garm a Loki. „*Skály se řítí, / s běsy se hroučí, / muži putují k Hel, / pukají nebesa. / Země tone ve tmě, / tmí se slunce, / z nebe se tratí třpytné hvězdy. / Chvěje se jasan Yggdrasil, / prastarý strom, / vlk je na svobodě.*“⁶⁷

⁶⁴ *Bohové a víra*. In: Vikingové [online]. [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://varangian.webnode.cz/novinky/bohove-a-vira>.

⁶⁵ *Germánská mytologie*. In: Pohanství [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://www.pohanstvi.net/inde.php?menu=gemytologie>

⁶⁶ VLČKOVÁ, s. 178–179.

⁶⁷ EDDA, *Vědmina píseň*, s. 38.

Rozzuřený Midgarsor začal vylévat oceán z břehů a to mělo za následek pohyb lodě Naglfar, která byla postavena v podsvětí Hel z nehtů nebožtíků. U kormidla této lodi stál *Hrym* (jeden z náčelníků, kteří přežili nájezdy Tóra do Utgardu) a převážel všechny mrtvé. Loki společně se Surtem (vládce vulkánů), obry, Múspellštími útočil na Ásgard. Osudovým bojištěm se stala horská planina Vígríd. Zde se společně utkali bohové, obři a mrtvý.

Heimdall troubil na svou polnici a probudil bohy, kteří po tříleté zimě spali. Ti se ve své zbroji společně s einherji vydali k branám Valhaly na svůj poslední boj. Útok vedl Ódin a jako první vyrázil do boje, utkal se s vlkem Fenri a přes veškerou svou sílu v boji umírá. Tór zde boval s hadem Midgarormem, kterého zabil, ovšem po otravě jeho jedem a devíti krocích umírá. Tý bojoval s obřím psem Garmem a stejně tak, jako Loki a Heimdall, se při boji zabili navzájem. Postupně během bitvy umírají všichni bojovníci, až zůstává pouze vůdce ohnivých obrů Surt. Ten pak svým ohnivým mečem zničil zemi i Ásgard. I přes tento tragický konec vikinská kultura věřila, že po zániku přichází zrození nového světa. Tak se podle Eddy mělo stát, že z moře vystoupila nová zemně. Nad krajinou se znovu rozsvítilo slunce, přeživší se začali scházet a znovu vzniknul život.⁶⁸ „Znovu však vidí / zvedat se z moře / zelenou zemi / jak v počátku věků. / Nad proudy vod / orel poletuje, / který skal rád / po rybách slídí.“⁶⁹

⁶⁸ VLČKOVÁ, s. 178–179.

⁶⁹ Edda, s. 39 (57).

5. Rituály spojené s posmrtným životem

5.1 Uppsala

Původní náboženství germánského severu bylo polyteistické. Tento fakt nám potvrzují zejména nynější archeologické nálezy, jelikož z písemných zmínek se nám mnoho dobových záznamů nezaznamenalo. Většina záznamů se zapsala až po christianizaci, která probíhala až v křesťanské době vrcholného středověku.⁷⁰ Jeden z nejpodrobnějších obrazů kulturních praktik nacházíme v díle Adama z Brém. Je zde popsána Stará Uppsala. Tento nejvýznamnější chrám se nacházel ve Švédsku nedaleko Sigtuny. Chrám byl obložen zlatem. Byla zde uctívána trojice hlavních božstev – Tóra, Ódina a Freye. Tito tři bohové zde měli své sochy. Nejmocnější bůh byl Tór, který stál uprostřed, po pravé straně byla socha Ódina (nazýván na tomto území jako *Woodan*) a po levé straně socha boha Freyje (nazýván také *Friccon*). Tór podle této víry kraloval vzduchu, vládl nad blesky, větry, dešti, jasným počasím a úrodou. Byl zde zobrazen s žezlem. Ódin zde byl ztělesněn jako zuřivost (*furor*), vedl války a dával válečníkům statečnost v boji. Byl zobrazen ve zbroji. Frey udílel lidem mír a rozkoš. Proto byl zobrazen s obrovským pohlavním údem. Důležitou informací je rovněž, že lidé uctívali nejenom zmíněné božstvo, ale také bohy vytvořené lidmi, kteří se proslavili svými činy. Mimo jiné se zde prováděly i řady rituálů, jako např.: věšení obětovaných zvířat i lidí na stromy, které díky těmto obětem považovaly za posvátné. Každý ze zmíněných bohů měl určeného kněze, který řídil průběh rituálu a přinášel oběti za lid. Hrozil-li hlad nebo mor, obětovalo se modle Tóra, hrozila-li válka, Ódinovi, před svatbou Freyje.⁷¹

Každých devět let se konala v Uppsale společná slavnost všech oblastí Švédska. Z této slavnosti nebyl nikdo omluven. Králové a lid na tuto slavnost posílali společně i jednotlivě své dary v podobě šperků, potravin, zbraní, zvířecích i lidských obětí. Z této slavnosti nebyli omluveni ani lidé, kteří přijmuli křesťanství a museli se bohatě vykupovat. V Uppsale se obětovalo z různých druhů živočichů, vždy mužského pohlaví a vždy po devíti kusech. Bylo zvykem, že jejich krví se usmiřovali bohové. Tato těla se věšela na stromy v háji nedaleko chrámu. Tento háj byl pro Vikingy posvátný, že i jednotlivé stromy kvůli smrti a rozkladu obětovaných těl byly pokládány za posvátné.

⁷⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 207.

⁷¹ Adam Bremensis, IV 26–27.

Podle svědectví jednoho křesťana zde viselo i 72 obětí různých druhů. Při tomto rituálu se pěli rituální písně, které byly velmi často nedůstojné.⁷²

5.2 Věštby a rituály spojené s pohřbíváním

Archeologické nálezy více jak padesáti ženských hrobů nám dokládají podrobnosti, jako je popis věšteství a čarodějnictví. Popis průběhu věšteství se objevuje ve starých ságách i v Eddě. Vědmy (*völva*) patřili v severské polyteistické společnosti mezi nejváženější členy.⁷³ Vědmy neboli ženy věšticí budoucnost, byly často zároveň kněžkami. Jejich staroseverský název *völva* je odvozen od stejnojmenného názvu pro hůl, která byla jejich nedílnou součástí. Pro své věštby používaly nejrůznější metody, s jejich pomocí nahlížely do budoucnosti. Věštily např. z vodních vírů na řekách, z krve obětovaných zajatců, z jejich vnitřností, z bublání potoků, postavení hvězd a měsíčních fází, z letu ptáků po nebi, někdy pomocí věšticích hůlek, zhotovených z dubu a s vyrytými runami. Vědmy ovládaly i magii, pomocí níž odvracely nebezpečné události, léčily nemocné a snažily se naklonit přírodní síly.⁷⁴ Díky schopnosti mluvit s mrtvými a věštit budoucnost se jejich významnost objevuje i ve starých ságách. Např. *Vědmina píseň*, kde vědma věští bohům jejich zánik.⁷⁵ Nicméně, vědmy můžeme nalézt i u Ásů a Vanů. Tórova manželka Sif, Snorri, ale také Freyja, měla schopnosti vidění do budoucnosti i magie. Pozitivní obraz vědem u skandinávského obyvatelstva byl změněn až po nástupu křesťanství, které je přímočaře odsuzovalo za přičarovávání zla, nemocí a neštěstí. Důležitou zmínku o provozování věštestvů nalézáme i v Tacitusově Germanii, kde popisuje, že schopností magie se nevyznačovali jen ženy, ale také muži.⁷⁶

Rituály spojené se smrtí a pohřbíváním byly pro tuto kulturu velmi důležitou součástí. Vikingové pro pohřbívání využívali několik způsobů a velmi často se v různých oblastech Skandinávie lišily. Mezi způsoby pohřbů nalezneme zmínky jako např. kremace, inhumace, pohřeb v lodi nebo uložení do bažiny, což se využívalo spíše v dřívějších dobách před vikingskou dobou.⁷⁷ Důležité písemné zmínky nalezneme ve starší Eddě, kde jsou obřady důkladně popsány. V kratší písni o Sigurdovi se dozvídáme

⁷² Adam Bremensis, IV 26–27.

⁷³ PRICE, Neil, *Belief and Ritual*, in o. c. Viking 2013, s. 171–175.

⁷⁴ VLČKOVÁ, s. 242–243.

⁷⁵ EDDA, s. 25.

⁷⁶ VLČKOVÁ, s. 243.

⁷⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 208.

o kremaci. Hranice měla výzdobu štítů, látek a polštářů. Spolu se Sigurdem na hranici shořela i jeho družka, služebníci, a dva sokoli. Jeho družka byla položena vedle něho ve voze, který byl vyzdoben drahou látkou.⁷⁸

Další příklady nacházíme v arabských pramenech. Popisují oběť mladé otrokyně, s níž mužští účastníci obřadu nejprve souložili, a která procházela různými vizemi – nejdříve viděla své rodiče, pak všechny příbuzné, nakonec svého pána, který žil ve velkém štěstí, a proto zatoužila odejít za ním. Tuto otrokyni pak položili vedle mrtvého muže a rituálně usmrtili. Po tomto rituálu probíhaly pohřební hostiny a pitky. Velmi často se při pohřbech zabíjeli také zajatci.⁷⁹

Přestože kremace byla častějším způsobem pohřbu, objevují se i záznamy o pohřbívání do země. Při pohřbívání do země, bylo obvyklé zejména u Varjagů, že manželky byly pohřbívány s nimi zaživa. Stejně tak jako u předchozím způsobu, nebylo neobvyklé u vysoce postaveného Vikinga během pohřbu obětování zvířat (*zejména koně a psi*), či lidských obětí. Jako nejčastější hrobové přídavky se vyskytovaly amulety (velmi často v podobě kladiva na počest nejuctívanějšího boha Tóra), šperky, zbraně, nádoby, nástroje, koňské postroje, nábytek, strava, textil, ale i další milodary, jako např. mačky na boty (*pro putování po ledu*), vikingské lodě, sánky, vozy.⁸⁰ Hrobů významných jedinců přibývá v 9. a zejména pak v 10. století (v Brice bylo nalezeno 111 hrobů). Jako způsob pohřbívání do země se objevuje i hrobová komora (Mammen, Dánsko), která měla představovat náčelnickou halu. Významní mrtví se pohřbívali v sedě např. na křesle a to i ženy.⁸¹

Mezi nejhonosnější pohřby patří bezpochybně pohřby v lodích. Přes to těchto pohřbů nebylo mnoho. Pro tuto kulturu nebyly lodě pouze rakvemi, ale měly symbolický význam. To vidíme i na obrazových kamenech, kde se lodě objevují jako jedny z nejčastějších symbolů. Nejvíce těchto pohřbů bylo nalezeno ve Švédsku, Norsku, Británii, Orknejích, na ostrově Man, ale také v Bretani. Tyto hroby obsahovaly velké množství obětovaných zvířat (*např. 20 a více koní*), hrobových přídavků i

⁷⁸ EDDA, s. 321–326.

⁷⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 209–210.

⁸⁰ KERRIGAN, Michael, *Historie smrti: Pohřební zvyky a smuteční obřady od starověku do současnosti*, Praha: 2008, s. 24–26.

⁸¹ GRAHAM-CAMPBELL, s. 42.

společenských lidských obětí. Loď mohla být mnohdy znázorněna jen obrysem z kamenů. Tyto pohřby se často objevují ve spojitosti s kultem plodnosti, jelikož se takto pohřbívaly i ženy. To poukazuje také fakt, že loď zvaná *skidbladnir* byla symbolem boha Freye. Nešlo však jen o pohřby v lodích typu osebergského, častějšími byly pohřby v malých člunech.⁸²

5.3 Pohanští bohové

Germánské pohanské božstvo tvořilo dvě základní skupiny. První skupinou bohů byli označováni *Ásové*. Tato skupina byla v severogermánské mytologii označována jako hlavní skupinou bohů. Bohové rodu mužského se nazývali *Ásové*, bohyně *Ásynje*.⁸³ Někteří byli přímými potomky obrů, jiní už čistokrevní potomci bohů. Nejvyšší postavení mezi Ásy měl nejvyšší z bohů *Ódin*, někdy též popisován jako *Wödan*. Mezi Ásynjemi měla tuto výsadu Ódinova manželka, *Frigg*. Tento pár nejvyšších bohů měl společně celkem čtyři potomky: *Tóra (Ásatóra)*, jenž měl za manželku *Sif*, *Bragi*, jehož partnerkou byla *Idunn*, *Baldr*, který se oženil s *Nannou* a syna *Höda*. Za Ódinovi dva nemanželské syny byli považováni i *Tý* a adoptivní syn *Loki (bůh obřího původu)*. Jako dalšími členy společenství byli připisovány: *Heimdall*, zrozený z devíti panen, *Sygin* jako *Lokiho* partnerka a také tři bohové vzeší z konkurenčního rodu Vanů, *Njord*, *Frey*, *Freyja*. V Eddě, se dočítáme, že celkem bylo dvanáct Ásů božského původu a to: Ódin, *Tór*, *Njörd*, *Frey*, *Tý*, *Bragi*, *Heimdall*, *Höd*, *Vídar*, *Áli (Váli)*, *ULL* a *Forseti*. Mezi Ásynje božského původu patřily: *Frigg*, *Saga*, *Eir*, *Gefjun*, *Fulla*, *Freyja*, *Sjöfn*, *Lofn*, *Vár*, *Vör*, *Syn*, *Hlín*, *Snotra*, *Gná*, *Sól (Slunce)* a *Bil (chvíle)*. Ásové i Ásynje, měli mnoho lidských vlastností, stejně tak jako bohové v antickém Řecku.⁸⁴

Samotný původ slova *Ásové* nikdy nebyl znám, tento název odvodili až středověcí islandští učenci od kontinentu Asie. Ve Snorriho Sáze o Ynglinzích jsou *Ásové* považováni za obyvatele sídlící původně na asijském území. Hlavní město Ásů se jmenovalo *Ásgard* a jejím králem byl Ódin. Město mělo velké obětiště a svatyni, v níž se soudili oběti. Tento soud mělo na starosti dvanáct veleknězů. Zároveň, je popisováno, že zde měl každý z bohů svůj příbytek a nalézal se zde např. také *Bifröst* (duhový

⁸² BEDNAŘÍKOVÁ, *Stěhování národů a Sever Evropy*, s. 210–213.

⁸³ GRAHAM-CAMPBELL, s. 108.

⁸⁴ VLČKOVÁ, s. 36–37.

most).⁸⁵ Bifröst byl mýtický most, po kterém se dalo cestovat mezi světy. Za účelem jeho ochrany byl strážcem Heimdall. Ten byl považován za jednoho z nejzáhadnějších bohů severské mytologie. Podle Eddických písní byl synem devíti panen a pravděpodobně i boha Ódina. Pro vikingskou kulturu byl důležitý významem sociálního rozvrstvení, ta se zakládala na představě, že každá ze tříd je potomkem Heimdalla. Mezi jeho povinnosti patřilo střežení božských paláců před mrazivými obry a zejména ohlášení příchodu Ragnaröku. K tomuto účelu měl polnici *Gjallarhorn*, kterou měl neustále u sebe.⁸⁶

Druhou skupinou byli označováni *Vanové*. Jako nejvyšší bohy Vikingové nejčastěji uctívali boha Njörda, jeho syna Freye a dceru Freyju. Njörd je popisován jako bůh námořních cest, podnikání, peněz a majetku. Jeho sídlo bylo v Ásgardu, kam přišel jako rukojmí výměnou za boha Höniho. Manželkou Njörda byla bohyně Skadi, ovšem v severských mýtech se nachází i zmínky o jeho incestním vztahu se svou sestrou Njorun.⁸⁷ Jeho děti Frey a Freyja byly uctívány jako bohové plodnosti a tělesné lásky. Mezi Freyem a Freyjou je také incestní vztah, který Ásové i Vikingové odsuzovali (ve vikingské kultuře byl vztah s rodinným příslušníkem něco nepřipustného, co se netrpělo a mnohdy i trestalo). Tato skupina a především Freyja byla spojována s kouzly, které umožňovaly ostatním ovládat druhé, ale zároveň zženštilostí, kterou severani tak pohrdali.⁸⁸ Až na boha Njörda, který byl rukojmím v Ásgardu, měli Vanové sídlo ve *Vanaheimu*. Njörd, jako jeden z mála bohů umírá na nemoc a proto si nechá před smrtí vtisknout tzv. Ódinovo znamení (nechal se poznamenat hrotem kopí, aby neskončil v říši Helu, ale po boku Ódina ve Valhalle). Hlavní svatyně vystavená Vanům se nacházela s největší pravděpodobností na norském ostrově Njaroarlog u Hordaru.⁸⁹ Njörd, byl v Norsku uctíván jako patron rybářů i po christianizaci až do konce středověku.

Vztah Ásů a Vanů, byl od počátku věků velmi vyostřený. Za samotný počátek konfliktu mezi těmito rasami, je považován příchod Vanky Gullweig do Ásgardu. Ta probudila

⁸⁵ VLČKOVÁ, s. 36–37.

⁸⁶ Tamtéž, s. 98–99.

⁸⁷ Tamtéž, s. 159–161.

⁸⁸ GRAHAM-CAMPBELL, s. 108.

⁸⁹ VLČKOVÁ, s. 161.

v Ásech touhu po zlatě, ale odmítla jim říci, jak jej získat. Gullweig byla z pomsty zasažena Ódinovým oštěpem, třikrát spálena ohněm, ale i přesto přežila. Po jejím návratu do Vanaheimu, Vanové chtěli zadostiučinění a chtěli se dostat na úroveň Ásů. Došlo k ničivé válce, ve které vyhráli Vanové. Po této válce se ustavila rovnost mezi bohy a byly uctívány obě skupiny bohů. Vanové ovšem tušili, že jsou Ásové silnější a tak navrhli stvrzení míru výměnou rukojmích (tato tradice byla obvyklá, pro severské národy). Ásové souhlasili a došlo k výměně, Vanové vydali Njörda (některé zmínky popisují, vydání i jeho dětí Freye a Freyji) a Ásové vydávají Höniho, Mímiho, Kvasiho.⁹⁰

Další skupinou byli obři, též známí jako trollové. Tato skupina byla považována za úhlavní nepřítel Ásů a zároveň za součást Ragnaröku. Jejich praotcem byl prvotní obr Ymi (první bytost, která vznikla z prázdnoty *Ginnungagap*). Z tohoto obra vznikla pomocí samoplození první generace obrů tzv. *hrímtursů*. Další generace obrů vznikla olizováním kamenů krávou *Audhumly*, prvním vzniklým byl obr *Búri*. Z Búriho postupně vznikali další obři a neustále se rozmnožovali, než se je bohové pokusili vyhladit. To měli v plánu zabitím praotce obrů Ymiho, kterého zabili a jeho krev způsobila potopu, která zahubila všechny obry až na jednu obří rodinu *Bergelmiho*. Z této rodiny vzniklo nové pokolení obrů, kteří byli stejní jako jejich prapředci. *Jötunheim*, kde obři pobývali, je popisován jako nehostinné místo pro život, podzemí, sever, hory apod. Podle severské geografické mytologie jejich sídlo bylo na okraji světa lidí *Midgardu*, na severu a východě (popř. severovýchodně). Z těchto míst čas od času přepadávali Ásy a snažili se je zničit. V příbězích se nejčastěji objevují obří jména, např. *Baugi*, *Böltorn*, *Bor*, *Búri*, *Fárbauti*, *Gang*, *Geirröd*, *Hrym*, *Hymi*, *Surt*, *král obrů Trym* apod.⁹¹

V severské mytologii se objevuje celá řada dalších bytostí. Zejména ve Starší Eddě se objevují bytosti jako např. Midgarson (popisován také jako *Jörmungand*). Midgarson byl zrůdný had, jehož otcem byl bůh Loki. Midgarson se při poslední bitvě utkává s bohem Tórem a oba při bitvě umírají. Dále se zde objevují skřítkci a trpaslíci,

⁹⁰ KALWEIT, s. 71–75.

⁹¹ VLČKOVÁ, s. 163–164.

kteří obvykle pobývali ve světě lidí a byli vyhlášeni svou zručností. Ovšem ze všech bytostí je zřejmé, že mezi hlavní uctívané bohy patřila trojice – Ódin, Tór, Freya.⁹²

⁹² MISKOTTE, Kornelis H., *Edda a Tóra*, Benešov 2004, s. 86–92.

Závěr

Vikingská doba byla jedním z početných období migrací a nájezdů, kterou nacházíme v dějinách lidstva podobně jako u Sumerů stěhujících se do Mezopotámie, či severoafrických kultur migrujících do oblastí poblíž Nilu apod. Studium příčin těchto migrací, kořistnických výprav a dalekých cest přispívá k poznání, že nejčastějším důvodem takových historických procesů byla vnitřní destabilizace společnosti, jako např. přechod od starších fází rodově kmenového zřízení k prostředí bojovnických družin a ke státu. Další příčinou se může považovat proměna tisíciletí trvajících sociálních struktur a taktéž změna etických hodnot. Tyto příčiny událostí, které probíhaly u skandinávských obyvatel, zapříčinily, že došlo k destabilizaci života populací v jejich širokém okolí. Následkem toho byly stále početnější přesuny etnik, které postupně uvedli do pohybu další skupiny lidí právě na tak velkém území.

Migrace byla pro skandinávskou společnost tak přirozená, že dokonce samotní Vikingové nevěřili tomu, že by jejich původ pocházel přímo ze Skandinávie. Svůj původ hledali v Asii a Ódina považovali za vůdce stěhování, který je přivedl na sever Evropy.

Důsledkem tvorby vyšších politických celků a velkých států, které vznikaly na území Skandinávie, byl nárůstu bohatství a možnosti vytvoření bojovnické prostředí a hlavně nashromáždění válečníků k vedení válek v zahraničí. To přineslo do Evropy nejprve destabilizaci a chaos. Postupný vzrůst vojenské i ekonomické moci náčelníků Vikingů vedl však i k válkám o moc na domácí půdě. Prohraná strana se obvykle nechtěla podrobit a tak unikala a hledala nová místa na osídlení. Vikingské znalosti v zemědělství a válečnictví podporovaly migraci za půdou na cizí území. Nakonec však jako všichni migranti v průběhu historie se začali usazovat. V 9. století se usadili na Islandu, Irsku, ostrovech Británie i na některých místech ve Skotsku, roku 911 v Normandii, v druhé polovině 10. století v Grónsku a od počátku 11. století v Itálii. Vikingské společnosti se velmi často podařilo začlenění do domácího obyvatelstva a tím i zastavení destabilizace osídleného státu.

Ekonomický a sociální růst zvyšoval touhu po získání stále luxusnějšího zboží. To podporovalo dálkový obchod a ten napomáhal poznávání vzdálených krajů, které se následně stávaly cíli vojenských výprav a místem osídlování.

Původní vikingská kosmologie a pneumatologie zanechala konkrétně díky Starší Eddě a Snorriho Mladší Eddě společně s archeologickými nálezy a runovými kameny dostatečně důkazů o tom, že Vikingové byli pohané. Polyteistické náboženství, které hrálo v jejich životech významnou roli, výrazně ovlivňovalo hodnotovou orientaci. Dá se tedy předpokládat, že i zde mělo vliv drsné severské prostředí. Proto ve většině představách o božstvu byli bohové drsní a násilní. Vikingští bohové se vzájemně chováním od sebe velmi odlišovali a často mezi sebou vedli spory, což by se dalo specifikovat na chování podobné člověku. Zároveň se věřilo, že bohové jsou smrtelní a stále ohrožováni jejich pradávnými nepřáteli obry. Díky četným nálezům a dochovaným pramenům se v práci dozvídáme, že vikingské božstvo bylo velmi početné. Je jisté, že mezi nejčastějšími uctívanými bohy byli: Ódin, Tór a Freyja. Tyto bohové byli uctíváni hlavně díky svým schopnostem, kterých si vikingská kultura cenila (síla, odvaha, hrdinství, plodnost). Z popisu Uppsaly vzniká zjištění, že rituály, kterými byli bohové uctíváni, měly pravidelný cyklus devíti let a jejich význam přetrvával i v dobách christianizace. Je zřejmé, že i magie měla pro Vikingy velký význam, jelikož postavení vědmy i kněžky bylo ve skandinávské společnosti na velmi vysoké úrovni.

Soupis pramenů a literatury

Prameny vydané

Adamus Bremensis, *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*. PL 146. Parisiis 1884, sl. 451–662.

ARHENIUS, B. Vendelzeit. In Reallexikon der germanischen Altertumskunde Bd. 32. Berlin–New York 2006.

PEDERSEN, Anne, *Viking Weaponry*. In *The Viking World*. Edited by Stefan Brink and Neil Price 2012, s. 204–211.

PRICE, Neil, Belief and Ritual. In o. c. *Viking* 2013. s. 162–195.

PROKOPIOS, Kaisereios Bella I – VIII. Edd. G. Haury et. J. Wirth. Leipzig.

TACITUS, Germania. De origine et situ Germanorum liber. Ed. E. Koestermann. Lipsiae 1957.

Literatura

ARBMAN, Holger, *Vikingové*, Praha: Mladá fronta 1969.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů*. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o. 2007.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila, *Stěhování národů a Sever Evropy: Vikingové na mořích i na pevnině*. Praha: Vyšehrad, spol. s.r.o. 2017.

BRONSTED, Johannes, *Vikingové*, Praha: Orbis 1967.

BUDIL, Ivo T., *Dějiny Skandinávie*. Praha: Triton 2017.

BUSCK, Steen, *Dějiny Dánska*. Praha: Lidové noviny 2007.

COLLINS, Roger, *Dějiny Evropy: Evropa raného středověku 300–1000*. Praha 3: Vyšehrad 2005.

CRAUCHWELL, Thomas J., *Barbaři: Jak jejich invaze ovlivnily moderní svět*. Praha: Fortuna Libry 2009.

GRAHAM-CAMPBELL, James, *Svět Vikingů*, Praha: Balios 1998.

HOLGER KALWEIT. [Z NĚMECKÉHO ORIG. PŘEL. MILOSLAV KORBELÍK]. *Germánská kniha mrtvých: výklad severského eposu Edda a esoterní nauka o třech světech ; strom světa Iggdrasil a kladivo tóra hromovládného ; síň padlých Valhalla a nesmrtelné valkýry*. Praha: Eminent, 2003.

KADEČKOVÁ, Helena, ed. *Edda*. Přeložil Ladislav HEGER. Praha: Argo, 2004.

KERRIGAN, Michael, *Historie smrti: Pohřební zvyky a smuteční obřady od starověku do současnosti*, Praha: DEUS, 2008.

MISKOTTE, Kornelis H., *Edda a Tóra*, Benešov: EMAN 2004.

PROKOPIOS, Kaisareios Bella I – VIII. Edd. G. Haury et. J Wirth. Leipzig 1962–1963.

SIMPSON, Jacqueline, *Everyday Life in the Viking Age*, New York 1987.

SORENSEN, Villy, *Ragnarok: Soumrak bohů*, Praha: Dauphin 1998.

VLČKOVÁ, Jitka, *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*, Praha: Libri 1999.

Internetové zdroje

Bitva dračích hlav. In: Historie [online]. [2018-03-10].

Dostupné z:

<http://novysmer.cz/index.php/historie/2218-bitva-draich-hlav>.

Bohové a víra. In: Vikingové [online]. [cit. 2018-04-09].

Dostupné z:

<https://varangian.webnode.cz/novinky/bohove-a-vira/>.

Drakkar. In: Wikipedie [online]. [cit. 2018-04-04].

Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Viking_ships

Germánská mytologie. In: Pohanství [online]. [cit. 2018-02-10].

Dostupné z:

<http://www.pohanstvi.net/inde.php?menu=gemytologie>

Mytologie Vikingů. In: Gunnar Viking Mercenary squao [online]. [2018-02-08].

Dostupné z:

<http://www.vikingove.eu/vikingove/mytologie-vikingu>.

Runový kámen. In: Pinterest [online]. [cit. 2018-02-03].

Dostupné z:

<https://cz.pinterest.com/pin/186829084518868600/>

Tór bojující s obry. In: Pinterest [online]. [cit. 2018-02-03].

Dostupné z:

<https://cz.pinterest.com/search/vikings>.

Viking weapons and armor (Swords, Axes, Spears, etc.). In: The Vikings [online]. [cit. 2018-02-03].

Dostupné z:

<https://norse-mythology.org/viking-weapons-and-armor-swords-axes-spears-etc/>

Vikingské lodě. In: Vikingové [online]. [cit. 2018-04-03].

Dostupné z:

<http://vikingove.mysteria.cz/vikingske-lode.html>.

Resumé

This bachelor's thesis deals with the Viking culture in the early Middle Ages. The origins of the Vikings are situated in the 8th century and their peak is situated between the 9th and 10th century. In this work, I focus mainly on Scandinavian culture, religion, military and deity in the northern world, with centers in Denmark, Norway, Sweden, and Iceland.

The main theme of my work is a „*Road to Valhalla*“, here I am trying to explain the motivation of warriors in connection with Viking polytheistic religion. My endeavor is also to approach the pagan rituals that took place in the territory of Scandinavia in connection with the worship of the Viking gods. Here I focus mainly on *Uppsala* and the burial of the dead. Further, I focus on the afterlife, Viking faith in heroic death and the possibility of being accepted among the gods as a hero in the Valhalla. At the same time, I deal with the mythical end of the world, the so-called „*Ragnarök*“. For historical accuracy, I will mention the used armor, weapons and the types of warriors, who were a scourge of most of Europe at that time.

Seznam Příloh

- Příloha 1 Runový kámen popisující ragnarök na území Skandinávie
- Příloha 2 Tór bojující s obry od Mårtena Eskila Wingeho z roku 1872
- Příloha 3 Lod' *drakkar*

Příloha 1

Runový kámen. In: Pinterest [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z:
<https://cz.pinterest.com/pin/186829084518868600>.

Příloha 2

Tór bojující s obry. In: Pinterest [online]. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/search/vikings>.

Příloha 3

Drakkar. In: Wikipedie [online]. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z:
https://en.wikipedia.org/wiki/Viking_ships.